

مایاها و تولتکها و
ازتکها در
امریکای پیش از
کشف کلمب
سیستمهای نوشتاری
کاملاً تجسمی به وجود
آوردند که در آنها
رنگ مهمترین نقش
را داشت.

زبانهای سرشار از رنگ

نوشته‌های خاکین گالارسا

هجدهم نیز می‌توان دید. نوشتن چه به صورت مقور یا منقوش یا کتبه‌کاری نیمه‌برجسته بر سنگ یا چوب زینت‌بخش دیوار حداثت یادمانهای مذهبی و کشوری گردید. خواننده برای خواندن آن متون، که عمدتاً به مشاهدات نجومی یا آواز و پایان حکم‌ها مربوط بود، مجبور می‌شد دور آن «پراها» بچرخد. تعداد ارقام و تواریخ زیاد بود.

از قدیمیترین روزگاران نوشتن در امریکای مرکزی رواج داشته است. آنبوه گسترده‌ای از نمادها در زمانی به پیشگی عهد اولتیک، یعنی بسیار پیش از آغاز دوران میسجیت، پذیرفته شد. بعضی از آنها بدون تغییر در تمدنهای بعدی تئوتیهواکان، میکسکن، مایا، زاپوتک و ازتک، همچنان دوام یافت، و حتی آساز آن را در دست‌نوشته‌های دوران متأخرتر، یعنی قرنهای شانزدهم -

۱۷۱۰ لوح سفید (محدود ۱۵۰۰ سال قبل از میلاد) در محل اولتیک واقع در لائوتا، مکزیک کشف‌های نقش‌شده بر آن از کهن‌ترین علائم نوشتاری پیمایشده

نخستین مواد قابل حمل که برای نوشتن به کار رفت احتمالاً پوست حیوانات (عمدتاً پوست گوزن) بود. ماسکهای پشمی و پت‌های کوچکی که به صورت هدیه به معابد دیگر فرستاده می‌شد، احتمالاً همراه متونی مذهبی بود که توضیح می‌داد آن اشیاء متعلق به کدام ناحیه‌اند. متنهای طولانی‌تر و پیچیده‌تر مربوط به مضامین اسطوره‌ای، تاریخی و مذهبی روی ظروف سرامیک نوشته می‌شد.

مذاهب بعد زمانی که کتت پنبه رواج یافت و رشته و بافته شد، اطلاعات مسریوط به نسخه کتسی و تبارشناسی (علم‌الانساب) روی قطعات بزرگتر پارچه ثبت می‌شد.

در روزگاران قدیمتر پوست درخت تنجیر وحشی (amall)، برای ساختن نوارهای درازی از «کاغذ» به کار رفت که روشنان مطالب مصوری نگاشته می‌شد. اوراق کاغذ یا پوست را می‌شد لوله یا تا کرد و بین دو صفحه نصب کرد و محفوظ نگاه داشت تا به صورت دستترشته درآید، نامی که بعدها به نسخه‌های خطی اروپایی داده شد که بی‌شکایت به آنها نبود.

تصویرنگارهای مبتنی بر مشاهده بیرونی

به‌علت همین تفاوت ظاهری گفته شده است که در امریکای مرکزی چندین نظام نوشتاری وجود دارد. اما بکنه نظام بنیادی واحد نیز هست که مبنای تصویری آن جزو اصیل‌ترین جنبه‌های آن است.

تصویرها کاملاً به‌صورت گُذ درآیند تا بتوانند عناصر بنیادی معنایی و لفظی زبانهای مردم بومی را به‌صورت خط ثبت کنند، تا پس از آن برای ثبت و انتقال تدریجاً و دانشان به کار روند و نیز بتوانند به تولید آثار هنری بپردازند.

نسخه‌های خطی تصویری با تصویرنگارانه امریکای مرکزی مثل نوارهای مصوری هستند که در آنها شکل و پیکر نقش عمده دارد زیرا هر عنصر مفهومی را القا می‌کند و به شیئی اشاره دارد، درحین حال که دارای ارزشهای آوایی (فونئیک) و تجسمی نیز هست.

این تصویرنگارها محصول مشاهده مستقیم‌اند. آنها با درجات متفاوتی از التزام و ساده‌شدگی که گاهی کاملاً شکل انضمامی پیدا می‌کنند، به نمایش گیاهان، جانوران، اشیاء مصنوعی و اجزای بدن انسان می‌پردازند.

در این طرحها هیچ جزء ناهنجار یا صرفاً تزئینی وجود ندارد و باید آنها را به عنوان بکنه کلیت پذیرفت و خوانند. آنها در اصل، بخشی از یک قرارداد تجسمی مورد قبول عام بودند، هرچند که هر تصویر به اقتضای نیازهای زبانی خبر گرده تغییر پیدا می‌کرد.

این علائم از لحاظ فضا و حجم نیز از تملنی به تمدن دیگر تفاوت پیدا می‌کردند. مثلاً، در تمدن مایا، تمایز بیشتر به تقسیم خطی انواع خاصی از علائم بود، هرچند که آنها نیز نواحی ایقی یا عبودی را کنار می‌گذاشتند تا بتوانند پیوسته دیگر کلمات را به تحریر درآورند. بخصوص هنگامی که به ثبت محاسبات یا عرضه تاریخ وقایع می‌پرداختند.

اما نخستین علائم کلمات در داخل قابهای کشیده می‌شدند که در آنها عناصر تجسمی به چشم می‌خورد. در تصویرهای امریکای مرکزی، بزرگترین طرحها مشابه از طرحهای دیگر به‌منظر می‌آیند. به‌طور کلی چنین به‌منظر می‌رسد که فضای خط به دو قسمت تقسیم شده است: گلیفی برای تصویرهای کوچک و تمثالی برای تصویرهای بزرگتر. استاد باقی‌مانده از تمدنهای میکستک و آزتک و مناظره و وصحنه‌هایی را نشان می‌دهند که در آنها مضامین متفاوت با هم می‌آیند و اطلاعات مرحله به مرحله ارائه می‌شود.

گلیف‌ها و تمثالها در ناحیه تصویری به هم می‌آیند و مرتبط می‌شوند. همیشه راهنماهای چندی برای نشان دادن جهتی که دستخط باید خوانده شود، وجود دارد. دستخط آمیزهای است از واژه‌نگاری و تصویرنگاری. تنها در اسنادی که به‌منظوری خاص تنظیم شده است، مثل تقویمها، گاهنامه‌ها یا فهرستهای اقتصادی (متون) مختلف را می‌توان از یکدیگر تمیز داد.

بخش از یک کتاب سرنوشت به تقویم ایینی ارتکها، متعلق به دوران فاتحان اسپانیایی، اثرهای پارچه و شاترده‌ها، این تقویم که روی کاغذ ساخته شده از پوست درخت، نقاشی شده، به پیکانهای خدای پکنه (تصویر صابزه آکابو، پیشکش شده است که نماد آن کوزهای است که در پیش پایش قرار دارد. و عبودی این خدای دو سنگو یکی عقاب و یکی سبزه، است.

فقط یک نظام واحد مبتنی بر تصویر وجود دارد. این تصویرها کاملاً به صورت رمز درآمدند تا امکان ثبت و انتقال اندیشه‌ها و آفرینش آثار هنری را برای مردم بومی فراهم آورند.

چپ: یک دیوار نگاره اثر نقاش ناصر مکرزنگی، تصویر یو جوقینو لاسین برای امارات دوتنی واقع در تلاکسکالا، پایتخت یک ایالت مکزیک بومی به همین نام. این دیوار نگاره گروهی از اهالی تلاکسکالا را در حال نگاه کردن به یک دستنوشته در حوالی زمان کشف امریکا توسط کریستف کلمب، نشان می‌دهد. بالا: یک دستنوشته نابایان (متعلق به فرهنگ‌های پانامه - شانزدهم). کتیف‌ها و طراحی‌ها روی پارچه کاغذی نقاشی شده که با الیاف درخت اما ل (نوعی انجیر جنگلی) ساخته شده است. این دستنوشته چندین متر طول دارد که به صورت فانوسی روی هم تا می‌خورند.

کلمات، جملات و پاراگراف‌ها با استفاده از ترکیبی از این عناصر ساخته شده‌اند. ترکیب‌بندی تجسمی و فونتیکی به‌وجود آمده توسط تلاکوئیلو (tlacuilō، «نو بنسند» - نقاش) «متون» - مصور» و به‌وجود می‌آورد که در آن نظم و ترتیب خواندن آن ترکیب‌ها و رنگ‌ها توسط نقاش و در داخل خود طرح نشان داده شده است.

در نظام تصویرنگارانه آمریکای مرکزی، برخلاف نظامهای مشابه دیگر، رنگ از عوامل مهم است. آنها فقط می‌شوند (زیرا هر کدام دارای یک ارزش فونتیکی هستند) و محاسباتی نسبه‌ایشان با دیگر عناصر از جمله ترکیب‌های خودشان، به‌هم آمیخته است. این امر به‌هیچ وجه ارزش نمادینگی و نمادین آنها را از میان نمی‌برد.

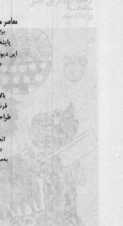
این «متون» - مصور» پیش از آنکه مورد تفسیر قرار گیرند ابتدا باید به زبان ناهاواتل خوانده شوند. برای این کار در نظام زبان ازتکه، خواننده باید علاوه بر دانستن زبان و رسم‌های حاکم بر ترکیب‌ها، سطوح و رنگ‌ها را نیز بداند.

الگوی ازتک

تلاکوئیلو، (Tlacuilco) اصطلاحی که در ناهاواتل (Nahuatl) زبان ازتک‌ها برای مشخص کردن نظام سبک کاتب، به کار می‌رود به معنای «نوشتن همراه با نقاشی» یا «نقاشی کردن همراه با نوشتن» است - یعنی آنکه نوشتن و نقاشی کردن در این مورد به یکدیگر ضمیمه‌ای می‌شود.

هرچند که پژوهش‌گر زبانی رمزگشایی از نشانه‌گذاری ازتک هنوز در مراحل ابتدایی است، ولی می‌توانیم با اطمینان بگوییم که نظام کتبات ازتک، نظام دوگانه‌ای از طراحی (کتیف‌ها و نشانه‌ها) است که از یک رسم تجسمی، نشأت می‌گیرد و بر اصوات ناهاواتل مبتنی است.

بنابراین رمزبندی تصویرها در ابتدا به کمک اصوات صورت می‌گیرد. ترکیب‌هایی که با خطوط کلی‌نما مشخص شده‌اند صفحاتی را به‌وجود می‌آورند که دربرگیرنده رنگ‌ها هستند. این نمادها عناصر بنیادی فونتیکی (هجاها) و عناصر معنایی زبان ناهاواتل را به‌ثبت می‌رسانند.

جوآکین گالازا (Joaquin Galarza) اهل مکزیک و پژوهشگر موزیک‌های فرانسه برای تحف‌های ملی و وابسته به آزمایشگاه فونشنلس موزیک انسان‌شناسی است. او آثار انتشار یافته او پژوهشی است درباره کتبات سنتی ازتک به زبان ناهاواتل (مکزیکوسیتی، ۱۹۸۸).